

A SKERISORAI JÉGBARLANG.

A természet barátja sokszor gyönyörködik azokban a szépségekben, melyekben kiválólag a hegyes tartományok oly gazdagok. Ezek a szépségek nemcsak a föld színén, a völgyek virágaiban, vagy a bérezek erdőkoszorúiban mutatkoznak; hanem elvannak oszlova a föld, a sziklák belsejében is és itt-ott oly nagy menyiségben és gazdagságban, hogy a földalatti utazó legalább is a tündérek országában képzel magát s némelykor önkénytelenül ama gondolatra jő: valóság-e az, a mit szemmel lát, kézzel fog, vagy csak álmodik!

És a mi bérezes hazánknak belseje is oly szép, oly gazdag — bár anynyira sem ismeretes, mint külseje. Az aggteleki barlang túl, a skerisorai jégbarlang a Királyhágón innen, hazánkat még a földalatti világban is a nevezetes országok sorába helyezik. A természet anynyit adott a közelben; s még is a mi vágyaink sokszor oly messzre, idegen országokba visznek!

Schmiedl szerint a földalatti üregeknél három alakot kell megkülönböztetni: függőleges, vízirányos és a kettőből kapcsolatos alakot. Azaz vannak függőleges mélyedések, vízirányos üregek és a kettőnek alakját magukban foglaló barlangok.

Függőleges mélyedések leginkább Krain tartományban és Trieszt vidékén láthatók. Ezek a kút alakú mélyedések itt-ott megdöbbsentők; az utazó sokszor nem is sejtí, csak rábukkan egy-egy sziklalapra, s megdöbbenve lát maga előtt egy ismeretlen mélységű kútát: kútnak mondhatnók valóban, ha talaja nem lenne víztelen. Egy négyszögmértföldnyi téren Schmiedl és barátjai Krainban 29 mélyedést számláltak meg. Átmérőjük jelentéktelen, gyakran néhány láb. Szélők karfákkal vagy tövisekkel körítvék a nyájak védelméül. Annál jelentékenyebb többnyire függőleges mélységek. Briszhiaka falu mellett egynek a mélysége 64 öl, az az Szt.-István tornya csak 8 öltre érne ki belőle; még mélyebb a nem messzre levő Trebich-Höhle, nem kevesebb, mint 1011 láb mélységű; mely azonban nem egy szakadatlan mélység, hanem több szakadékból és üregből áll, melyek öszszelyukasztatván, rajtuk ama mélységbe le is juthatni.

A mélyedések ezen neméhez tartoznak a tölcésér, vagy üst alakú mélyedések is, melyek sziklakövekben, szántókon és kaszálókon is eléjőnek és Krainban Dolina (mélyedés) néven nevezik, melyet átvett a Geographia is. A Dolinák oldalai kisebb vagy nagyobb meredekségűek, köben vagy földben jőnek elő, a vidék sajátsága szerint.

Ha a vidék sziklás, akkor az egyik oldal ren-

desen csaknem függőleges és ritkán észak vagy kelet felől. Inkább csak esős évszakban áll meg a víz a Dolinákban, minthogy a sziklahasadékokon át hamar eltűnik. A talajnál néha valamivel fennebb rendszeren barlangnyílás van.

A legnagyobb szerű Dolina a St.-Kanziani, Trieszt mellett. Nyugoti oldala 498 láb, az átelleni keleti 300 láb, és átmérője tetején több 600 lábnál. Ebbe a mélyedésbe ömlik le 30 láb eséssel kelet felől egy sziklahasadékon a Recca folyó és alant tavat képezvén, befoly a Recca üregbe.

Ily nemű képződéseket hazánk is mutathat fel nagy számmal. A sziliczei jégbarlangba túl, és a skerisoraiába innen a Királyhágón ily Dolinából juthatni. Biharmegyében Vasko vidékén akármenynyi van. Jókai Mór 1858-ban „more patrio“ utazván, megemlíti, hogy Rézbánya és Dézna közt a Szohodoli hegytetőket mély dőbrök lepik el, melyek 10—16 ölnyi mélyen folyvást csúcsosan haladnak alá, széleiknek kerülete 100-tól 600 lépés, a nagyobbaké még több is, melyek aztán egész völgyeket képeznek már. Némelyik úgy hasonlít valami füvel benőtt Vulkán Krateréhez (Vasárn. ujság 52 sz. 1858). Ugy hiszem, hogy a jégbarlang vidékén is ama teknő alakú völgyekben akárhány Dolinára akadhatni. Ajánlanám az oda utazók figyelmébe.

Nem oly számosak a vízirányos üregek és barlangok; de a melyek azonban mégis nagyobb tért foglalnak el, mint a függőleges mélyedések. Az üregek alatt értem a föld alatti árkokat, melyeken a földalatti vizek folynak; barlangok alatt pedig a többi vízirányos odukat, a mi azonban nem zárja ki a víznek lételetét.

A barlangok sok helyen kapcsolatban vannak az üregekkel, és mint felső emeletek állnak ezek mellett, rendszeren egykori medrei a víznek, mely most mélyebb árkot csinál.

A leghosszabb, legterjedelmesebb földalatti üreg az egész ó világon hazánkban találatik s ez az aggteleki Baradla Gömörmegyében. Schmiedl szerint hossza $\frac{3}{4}$ mföld (3062 öl) más jegyzék szerint 4194 öl; tehát oly hosszú üreg, melyet csak az amerikai Mammut-üreg halad meg. Az almási üreg 400 öl hosszú, s alkalmasint igen terjedelmes a Boli barlang is. Az ugynevezett Buvópatak Szolcsvánál; valamint az a csatorna is, melyen állítólag a jégbarlang vize lefoly, ide tartoznak; de mindenesetre megvizsgálásra várnak.

A szárazabb barlangok különösen csepegőkőképződésekben gazdagok, s e gazdagságot, mondhatnám, a föld belsejének e tündér-szépségeit, örü-

mestebb s könnyebben is megbámulja az ember mint a folyamos üregeket.

Az üregek és barlangok hazánkban mészkőben jönnek elő, mely a sziklanemek között legkevésbé tömött, s itt-ott anynyira tapló, vagy szivacszerű, hogy felületen a víz meg nem áll, hanem beszivárog. E beszivárgás által támadnak a csepegőforrások, mind a barlangokban, mind az üregekben, melyeknek kopogása a sötét termek hangtalan csendjét olykor félbeszakítja, melyeknek a fáklya fényében csillámló ezüst fonalai a mint a fedélről lefolynak, elbűvölők. A boltozat a csepegőforrások felett néhol oly magasán áll, hogy nem látható, s ekkor úgy tetszik, mintha tündérújak fonnak láthatlanul az üreg belsejében ezeket az ezüst fonalakat.

Könnyen azt lehetné az ember, hogy az üregekben folyó víz a folytonos csepegés által ered. Ily eredet Schmieidl előtt ismeretlen.

A csepegő források csupán kisebb, vagy nagyobb vízmedencéket csinálnak, s vizök nagy részben a talajon beszivárog. A földüregek patakjainak más eredetök van, ugyanis vagy föld alatt folyó patakok ezek, vagy pedig a földben eredvén mint patakok folynak be az üregekbe.

Szép, midőn egy és ugyanazon folyam többször eltűnik és ismét előző más név alatt, minthogy régebben ugyanazonságát nem ismerték. Ilyen hazánkban a szohodoli patak Bihar megyében, a Vargyasvíz a homoród-almási barlangnál és a Csettye-boliban a Krivazia nevű patak.

Legnevezetesebb példa Európában a Recca, Trieszt vidékén, mely az említett két St. Kanziani Dolinán átfolyván, az utolsóban eltűnik. Őt mértöldnyi földalatti pályafutása után azonban Timavo név alatt, Trieszttől északnyugotra, ismét előtér még pedig földalatti mellékágak beszakadása által anynyira meggyarapodva, hogy ettől az utolsó forrásától kezdve hajókázható. Hogy a Recca és Timavo ugyanazon folyam, kétséget nem szenved: a többek közt az által is bévan bizonyítva, hogy a St. Kanziani Dolinába való beömlésétől, egészen a Duino melletti kiömléséig, végig csónakáztak rajta.

A földalatti csónakázás nagyon is érdekes lehet, de életveszéllyel jár a hirteleni áradások és vizesések miatt. Az áradás sokszor oly hirtelen jön, hogy egy óra alatt több mint egy lábot is nő a víz, s órák alatt, a nagyobb üregekben 200 lábba is emelkedik. A vizesések nem anynyira veszélyesek; mert ha csakugyan fenyegetnek is veszéllyel, de legalább a nagy zugás által elég korán figyelmeztetik a merész csónakost. E mellett a földalatti nagy vizesés ritka; az eddig ismert nem nagyobb s magasb 12 lábna. A Krivazia nevű patak a Boli barlang egyik üregében Kővári László szerint éppen 12 lábat esik. —

A földalatti vizek nem mindenütt folynak szűk esatornákon át; néhol az üreg tágas teremmé alakul, melyben aztán a kis folyam nagy, itt-ott mély tavat képez. A földalatti útazás igen szép képeket nyújt Klimius Miklós világából. Egy fáklya vagy

lámpa csalóka fényénél sugár csolnakon ezer öltre is bevezni az ismeretlen éjbe, oly útazás, melyet nem nyújt. A sötét de kristály tisztaságú vízben előre látható minden szirtdarab, mely a csolnakot fenyegeti. Ily veszélyre azonban sokszor alig is eszmél az útas; hiszen itt egy hatalmas stalaktit, mely egészen a vizzükörig leér; amott egy festői sziklatömeg; a boltozaton és falakon virágfüzerek csepegőkövekből, kötik le figyelmét, ébresztik fel bámulatát. És ha pacsirta szól a föld felett, a föld alatt is van zene! ez a vizecsepegés, mely a barlangok néma csendjét szaggatja meg, míg alatt egy-egy vizes és menydörgéshez hasonlítható.

Lássuk most a csepegőkő képződésekben is kintű barlangokat. Ezek, mint említém, a száraz üregesedések; azonban sok helyt kapcsolatban vannak üregekkel, tehát vizárcokkal is s ekkor hosszú vonatra terpednek. Az aggteleki Baradlában, mely maga is folyamág, sok fennebb fekvő oldalbarlang látszik, melyek közül az ugynevezett régi barlang 660 láb hosszú. Még érdekesebb, a hol egymás felett több emelet van, milyen a Meziadi Bihar megyében, melyen egy oldal folyosón felfelé menve, a főtüreg megkerülhetni s abba leszállhatni.

Egyik barlang a másikba vezet, némelykor nagyon is szűk és keskeny nyílason. Mentől bennebb esik a nyílástól valamely barlang, annál szebbek benne a csepegőkő alakzatok.

A legkritkább barlangok sorába tartoznak azok, melyek egy egész hegyet keresztül lyukasztanak, úgy, hogy pl. az ember bémege az északi és kijő a déli oldalon. Steyermarkban van egy ily természetes alagút, melynek hossza közel egy óráig tart. Egyes kőszikladarabokon gyakrabban jönnek elő kapuik, vagy boltozatokhoz hasonló áttörések. Ilyen van egy Rézbánya mellett, Felgyógynál, és a Székelykőn.

Az már most a kérdés: hogy állottak elő a földalatti üregek, barlangok? Némelyek szerint vannak a föld bensejében szakadékok, melyek később több változásokon mentek keresztül, különböző erők: mint víz és szénsavanyos gáz működése által, míg lassanként a mostani üreg vagy barlang alakot nyerték. Erre Schmieidl azt jegyzi meg, hogy minden beszakadás már maga üreget feltételez, mely a beömlő követ magába befogadja. Következésképpen a beszakadás előtt már létezik az üreg. A Dolinák mindenestre beszakadás útján és nem másképpen származtak.

Schmieidl szerint a vízszintes üregek vízmozásnak köszönhetik alakulásukat. A földalatti folyamok működése és hatása számtalan helyen felismerhető, még a most száraz barlangokban is; sőt az áradások különböző magasságait is a lerakott agyagról, fővényről, és torlatokról megismerhetni. Sok helyen, főleg a hol a víz futása falnak irányul s azon megtörik, láthatni váslalt lapokat (Reibungsflächen) melyeket az áradással sebesen gürdülő kövek simítottak ki, és a kigömbölyödött sziklaormok az áradásoknak hatalmáról bizonyítanak, melylyel ak-

kora tömeget ragadhattak magukkal. A homoródmási barlang mellett elfolyó patak jelenben is, szemünk láttára merül be a régi barlang alá, hogy új üreget képezzen. (L. Kövári Erdély ritkaságai 65. §.)

A kőzet minősége természetesen nagy befolyással volt az üregezésnél; a tömöttebb és keményebb kőzetben bajosan létesült, mint a likacsos lágyabban. Legnagyobb hatással működött a víz ott, hol a kőzetet rétegeinek irányában találta: akkor egyik réteget a másik után mosta ki. Mint említém, hazánkban a barlangok és üregek kizárólag mészkőben még pedig Trias-(?) féleben és Jurában jönnek elő.

A csepegőkövek származása kissé határozottabban van megállítva. A földszínről leszivárgó esővagy hóviz kétszeres szénsavanyos meszet old fel magában; a barlangüreg levegőjén a szénsavany egy részét elveszti s ezáltal a már felolvadt mész, mint egyszerű szénsavanyos mész marad hátra. De mint ilyen, a vízben feloldható, tehát le kell rakodnia. Éppen ez a mészkőlerakódás az, a mit csepegőkőnek nevezünk. (L. Sir Henry de la Beche's Vorschule der Geologie. Frei bearbeitet von Dr. Ernst Dieffenbach. Braunschweig. 1853)

De ha a kőzet, melyen az esőviz (Tagwasser) átszivárog, egyszerű szénsavanyos mész: honnan van amaz adag szénsavany, mely a vizet képesíti ennek a mésznek feloldására és magábavevésére? Ezt úgy magyarázták, hogy a mészkőben a vas, melynek elege (Oxid) okozza a kőzet sötét és piros színét, mint szénsavanyos élecs (Oxydul) van meg, ez elmállik a lég és víz hozzájárulásával, ekkor szénsavany fejlődik ki, melyet a víz magába vesz, s ez által képessé lesz a mészkövet feloldani. E magyarázat az üregek eléállítását is világosítja. Ugyanis, hol a mészkő szénsavanyos vasélecsben különösen gazdag, ott az említett műfolyam nagyobb mértékben jó elé, s így üregek és beszakadások képződnek.

A csepegőköveknél megkülönböztetik a stalagmitákat vagy mészesüpokat, melyek a talajon képződnek, a stalaktitáktól, vagy mészesapoktól, melyek a boltozatról függenek le: amazok rendszeren nagyobb, hatalmasb képződmények, ezek kisebbek, finomabbak, s jóval nagyobb számmal jönnek elő. A mint említve van, a mészvíz a kőzeten átnyomul és az üreg boltján esepalakban jelenik meg, végre a nehézkedési erőnél fogva leesik. A talajon a mész leülepszik és képződik a stalagmit folytatott csepegés és leülepedés által. Itt-ott a mészesúp (stalagmit) egészen a boltozatig felnő; szabályszerűleg azonban a leüleptült mész hamarabb bédugja a csepegő forrást, mintsem a stalagmit boltozatot érhetne.

Míg a sepp, a leesés előtt, a vonzerónél fogva a boltozaton csüngött, ideje volt a mész egy részének leülepedni. A leesés által egy része az ülepnek lepottyan, a fenmaradt rész gyűrűt képez, mely alul mindig hosszúl, minthogy a műtét minden cseppnél ismétlődik. Így képződik lassanként egy

esővecske, és ha belseje mészpattal megtelik, akkor a víz a csön kívülről fut le és így a stalaktit átmérvőjét nagyítja.

Az ily módon leüleptült mész, részben a talajra hullva, részben lecsörgedezés által a meghajlott oldalfalakon lerakodva úgy jelenik meg, mint valami vakolatszerű boríték. Ezt nevezi a német Sinternek; magyarul talán mészkőregnek lehetne nevezni. A Pinka-Jáma Adelsbergnél gyönyörű képet nyújt a Sinter képződésről. Egy 100 öl hosszú üreg déli oldala beszakadott, mi által az üregben egy szikladarabos romhegy képződött, mely egész a fedélig ér, 80 láb magasra. E romhegynek minden szikladarabja Sinterrel van bevonva. Mily vad képe lenne e sziklatömegnek úgy magára, s így mily szép! Olyan, mint egy havasvidék, vagy a vezetők szerint mintegy beczukrozott hegy. Nagyobb önálló alak a Sinterben nincs.

Azonban nem a Sinterképződések alapították meg egyes barlangok hirnevét, hanem a mészpatok, a jegezedett csepegőkövek. Különböző színtű, vaktító fejr, barna piros sat. alakok állnak előttünk, számtalan sugárban megtörvén a fényt, úgy hogy az ember egy-egy gyémántokkal behintett alakot képzel látni. Az alakok gazdagsága anynyival nagyobb, minthogy a jegeczképződés néhol Sinterrel találkozik és a fénylő jegeczek a Sinter sima felületéből, mint valamely ezüst füstből világolnak ki.

Az útasok és vezetők képzelődése különbéle hasonlóságokat talált ki eleitől fogva s így mutatnak szinte minden barlangban egy-egy oltárt, siremléket, barátot, aszszonyt, hattyut, rókát, megfagyott vizesést, függönyöket, sat. A stalagmiták itt-ott hatalmas, átmérvőkben egész 6 lábig és magasságukban 30 lábig terjedő oszlopokat képeznek. Az aggteleki barlang nagyszerű példányokat mutat fel az ugynevezett Palmyra romjaiban. Van ott t. i. egy csaknem kerek terem, mintegy 24—30 láb magasságu, melyet az óriás stalagmiták, mint valami oszlopok állnak körül; néhány valóban a boltozatot éri is és mintegy támogatja. Ezeknek az oszlopoknak egyszersmind igen kedves alakjuk van, hasonlítanak a pálmához, vagy még inkább a ezukornád tövéhez. Ily óriás stalagmiták kevés barlangban képződtek (Adelsberg, Aggtelek és Meziad) hanem annál számosabb van kisebb alaku. Az aggteleki harlang egyik melléktermében 7 □ öl területen nem kevesebb, mint 60 stalagmitát láthatni 3-tól 20 láb big érő magasságban. Igen szép stalagmiták képződtek a runki barlangban is; mint Kövári L. írja: „boltozatát mintha falba nőtt oszlopzatok tartanak s rájuk a csepegőkő egyik eszlopkoronától a másikig mintha asbest szálókból szőtt függönyöket szőtt volna.“ (Erdély Ritkaságai. 82. §.)

A stalagmiták képződése nem szűnt meg, de itt-ott mily lassan törtenek, mutatják a kisebb kúp-laku képződések vagy csepegőkütak, melyeknek tetején kis medenceze van, hol a felülről csepegő viz meggyül, majd lefoly a kúpon körül. Az adelsbergi csepegő-kútra 30 év óta figyelnek s a kúp

ez alatt alig nevedett egy papírlap vastagnyit. Némely barlangban a képződés gyorsabban történik.

A dolog természete szerint a stalaktiták számosságuk már csak abból az okból is, hogy a barlang boltozatján az újságvágnak vagy szándokos rontásnak nincsenek úgy kitéve.

Az aggteleki Baradláknak egyik oldal folyosójában, hol egyébiránt a víz miatt bajos járni, a legszebb stalaktitákat, u. m. jegeczült mészesapokat, csöveket, megfordított lobrokat (pyramid) és rojtokat láthatni. Az erdélyi barlangok közzül, a stalaktiták (mészesapok) a runki Bolejna (Bellona a vulkáni szoros mellett) és a Ferenczik (Brassónál) nevű barlangokban láthatók. (Lásd Erdély Ritkaságaiban).

Gyönyörű stalaktit-képződések az ugynevezett függönyök, melyek a valódi függönyöket anynyival meglepőbben utánozzák, minthogy igen vékonyak s így átlátszók. Legszebb függöny látható az adelsbergi barlangban, melyet a többek közt a pestiek is az 1862. évi juniusi. Triesztbe tett kirándulásuk alkalmával meglátogattak. Egyik látogató, Kempelen Győző, leírása szerint az adelsbergi függöny vastagsága négy vonal, magassága 9 láb, szélessége egy láb s a sziklafaltól 3 lábnyi távokra áll el tökéletes függöny alakban. Maga a függöny hófehér és átlátszó; szegélyzete barna veres, még himzett alakokat is láthatni körületén. Nincs, úgy mond Kempelen, a világnak az az ügyes kárpitosa, ki jobban és szabályosabban tudná rakni és idomítani a ránezokat, mint e köfüggönynél a természet tevé.

A esepégők-képződések mellett kiemelendők a jégképződések. A skerisorai jégbarlangban innen, a Sziliceiben túl a Királyhágón és az Ötseherhölleiben Alsó-Ausztriában a legszebb jégképződések jönnek elé. Én is itt jövök kijelölt tárgyamra.

Szükségesnek láttam pedig mind azt előre boesátani nagy részben Dr. Schmiedl Adolfnak (Die Österreichischen Höhlen. Eine geographische Skizze. Pest. 1858) az ausztriai barlangokról irt értekezése után, hogy tisztelt hallgatóm figyelmet annál inkább felébresszem a skerisorai valóban ritka, hazai jégbarlang iránt. Jól tudom, hogy az előzmény nagyobb, mint lesz a kijelölt tárgynak leírása s így Diogénes engemet is gunyóthatna mint Thébét a nagy kapuért, s talán enynyi előzmény s itt-ott részletezés után főtárgyam ismertetése sem lesz oly meglepő; de világosabb, érthetőbb lesz, s én ezt akartam; ez szolgáljon mentségemül.

Ott, hol az egész Erdélyen keresztül húzódó feleki hegység a bihari hegysorral egybetalálkozik, fenn az Aranyos vize forrásainál, ott van Erdélynek legszebb természeti ritkasága, a skerisorai jégbarlang (olául Gyeczár, fagyoshely) a topánfalvi fiskális uradalom Skerisora nevű faluja határan, a honnan nevét is vette. A természet bérezen és völgyeken túl, sürti fenyvesek közé rejtette s a hon miveltebb fiai elől valóban rejtve is maradt sok ideig. Csak az újabb időben fedezték fel a topánfalvi

uradalmi erdőszök. A hegység neve Mielura (bárányka).

Azóta sok fiatal utazó s a természetnek egy-egy hívatott barátja is meglátogatta; de azért mai napig sem eléggé ismeretes. Tudtomra legelőbb néhai Székely Mózes tanár ismertette a Kis Követben 1846-ban rövid, meglehetősen hiányos vázlatban. 1847-ben Szirtfőtől a Természetbarát is hozott róla egy rövid ismertetést; de Szirtfi ur alkalmasint csak hallomás után írta le, különben nagyobb hűség lenne leírásában. Bővebben és határozottabban ismerteti Vas József, kegyesrendi tanár 1857-ben egy utazási rajzban a Család Könyvében. Dr. Schmiedl ismertetését azonban legelőbb becsülöm, bár ez sem teljes. Vajha akadna egy Vas Imréje, mint az aggteleki barlangnak, ki tudományosan és terjedelmesen írná le, ne pedig csak egyszerű bámulói, kiknek sem elég készültségök nincsen, sem idején nem gondolnak leírásra — mint magam is.

Az utazók rendszeren Abrudbányáról indulnak ki, honnan mintegy 10 órai fáradságos lovaglásba kerül elérni a hegyesüpot, mely keblibe zárta a jégbarlangot. Vidéken egy-egy nyomorult oláh kunyhó közelében, számtalan teknő alakú völgyet lehet látni, melyeken — mint említém — Dolinak is mutatkoznak. A jégbarlang színvonalát (niveau) bátran lehet tenni 5 ezer lábára; hiszen csaknem egy vonalban esik a Biharral, mely Fényes E. szerint 5826 láb, Kövári L. szerint 5672 s más földleírók szerint is több mint 5700 láb a tenger színe felett. S bizony jóval magasabb a Vulkánál, melynek magasságát közönségesen 4000 lábára teszik. Schmiedl 2500 lábára teszi a skerisorai jégbarlang tenger színe feletti magasságát; de ebben bizonynyal tévedett.

Alig hogy a jégbarlang közelébe jutottunk, a vidék lakói azonnal meglehetősen számmal seregelték körülünk, és mi téli öltönyöket vevén magunkhoz, vidéki oláhok vezetése alatt siettünk a barlanghoz. Alig haladtunk a hegy élén sürti fenyves közt dél-nyugati irányban 10 perczig, im egyszerre, lábaink mintha meggyökereztek volna némán állottunk meg: előttünk tátongott a szédítő mélységű szikladolina, melynek fenekéről a jégbarlangba juthatni. A nagy-szerű természeti jelenet ámitó hatása anynyira elfoglalá figyelmünket több perczig, hogy az egyes részletekre csak későre eszmélheténk.

Képzelnék egy nagy, beomlott bányatüreg, vagy inkább egy óriási kút, melynek tetejét égretörő sürti fenyves szegélyzi. Teteje nem anynyira kerek, mint négyszögű, egyik-egyik oldalán 25 vagy 30 öl hosszúságban; mélysége lehet 32 öl, keleti oldalra függélyes állású kopár szikla; déli oldala zöld mohás és virágos; nyugati oldalra fenn lankás és esalitos, alatt függélyes meredek, északi oldalra apró bokrokkal és virágokkal van bönöve, ezek közt sok nefelejeseles mintegy emlékeztetésül, hogy az utazó ne feledje el ama természeti ritkaságot. Felesleges emlékeztetés! a ki látta, bizonynyal soha el nem feledí.

A lejárás az északi oldalra van, mint a mely

legkevésbé meredek, azonban ez is elég meredek arra, hogy a lemenni akaró egyetlen vigyázatlan lépés által nyakát törje. Vezetőink feloszolva közbe vettek s lépten nyomon figyelmeztettek a helyre, hová lépünk, a cserjék indáira, melyeket megmarkoljunk, vagy a karfákra, melyekbe fogozunk. Felső részén karfák, legalól — mintegy 10 ölre — létrák vannak készítve. Úgygyel, bajjal ezeket is hátra hagytuk s elvégre a Dolina fenekén állottunk, de nem száraz helyen, hanem nagy tömegű hó tetején, itt már felkelle venni téli öltönyünket, mert hideg volt. A szikladolina átmérője alant 7—8 öl.

A dolina mélyén előttünk állott nyugotra egy szikla nyílás. Bémentünk! Most, miután ott jártam, mindig úgy rémlik előttem, mintha ama sziklakapun tündérországba mentem volna be. A gyönyörű terem, melybe legelőbb jutottunk, kerek, mint a pohár; talaja egyetlen tömegű s mintegy 10 lábnyi vastag jég, és sima, mint télen a befagyott tó háta, boltozata íves s oly szabályosan domborult, mintha építómester boltozta volna, fala fejtér, mint a szépen kimeszelt templom; magassága lehet mintegy 15 öl, átmérőjét mérés után 23 ölnak találtam, e szerint területe 415 \square öl, a mi oly tágos hely, hol egy pár ezer ember kényelmesen elfér. A talajon két hatalmas stalagmit, két jégdomb, képződött, az egyik keleti részén úgy áll, mint egy asztalra tett cukorsüveg, magassága egy öl, szélessége négy lábnyi. A másik jégdomb délre esik, közel az oldalfalhoz, nagyobb a másiknál, tetejét két óriási jégesap a boltzat alsó falához kapcsolja. A két jégdombról e terem dombos teremnek neveztem.

E dombos teremről két nyílás van, nem számítva a kapualaku nyílást melyen bémentünk. Az egyik a kisebb jégdomb közelében, szélessége 5—6 öl, magassága 4—5 láb. A sima jégtalajon félve közeledik az ember ehez a nyíláshoz, nehogy lecsuszadjék az ott tátongó mélységbe, melybe borzadva pillant le a belökött fáklya fényinél. Mélysége ismeretlen. Kötélletrán egy topánfaivi erdősz 20 ölre beereszkedett, de fenekére nem ért, egy általunk belökött fadarab 14 másodperczig esőrömpölt, miatt 60 ölet haladhatott s ki tudja, ért-e ott is megállást?

Jobbra egy más magasabb nyílás van, melyen keresztül jégbe vágott lépcsőkön a második terembe ereszkedtünk le, mintegy öllel alább. E második terem kerek, mint az első, talaja sima jég, de nem oly nagy, boltozata sem oly szabályos, s a talaj jege kissé vizes. Boltozata, északi felén, kettős kémény alakú nyílással kiér egészen a szabadba, honnan a nagyobb nyíláson közel 40 öl magasságból nagy rakás fát dobáltak le a terembe. (Itt megjegyzem, hogy e második teremről beszakadás által idővel könnyen képződhetik Dolina, mint képződött valószínűleg az, melyen most a lejárás van). Déli felén a boltozat annyira letörpül, hogy kezünkkel érinthetjük. Itt a boltozat megérdemli a szorosabb megtekintést. Színe nagyrészen fejtér, itt-ott veres és barna foltokkal, felszíne bo-

ritva van apró mészköcsapokkal és domborodásokkal, a csapok és domborodások hegyein és csupjain a víz jégezzelve van akkora cseppekben, mint a harmat cseppjei. Ugy tetszett a fáklyák fényinél, mintha az egész boltozat apró gyémántszemekkel volna behintve. A mészköcsapokból vezetőm egyet kettőt letörvén, átadott, magammal hoztam; de gyémántja, a harmatjégez, kezem közt elveszett, leolvadt. E terem harmatos teremnek neveztem.

A harmatos teremről délre egy csarnokba jutottunk. Talaja sima jég, szélessége 4—5 öl, hossza 9 öl, magassága csak akkora, hogy fejünket közepén is lekelle hajtánunk, pedig itt van ám a nézni és bámulni való. Enynyi szépségről az embernek még álmái sem lehetnek, még kevésbé fogalmi. Egyenesen szemünk előtt az egész boltozatról jégkristály csoportok függenek le egész arasznyi hosszúságban, oly formán mintha erdei út fölébe zúzmarától nehéz faágak borulnának hideg ködös téli időben, vagy hogy más képpel éljék: mintha a brüsszeli csipkegyártók ide aggatták volna műkiállításra legszebb csipkéiket különböző festői csoportokban és vonalokban. Vezetőnk felnyulva, kezével egy csoportot levett. Hogy beillett volna bokrátnak! A bécsi múzeumban nem oly szép az a gyémántos bokréta, melylyel a magyar főnemsek egykor Mária Teréziát megajándékozták. Képzelnünk egy másfél hüvelyk magas, vékony, háromszögű jéglemezt, mely apró jégjegezekből van lehető legszebben összeszöve. Ez a háromszögű jéglemez felső szegletén kapcsolatban van a boltozattal, másik szegletén egy másik jéglemezrel, harmadikkal, negyedikkel, így képződik egy csukor; ez a csukor egyik lemez szegletén kapcsolatban van egy második csukorral, ez egy harmadikkal s így csüngnek a boltozatról. Így kell képzelnünk az egész boltozatot. Csak képzelnünk, mert leírásom valóban halvány vonásokkal ismertetheti a földalatti világnak e csudakamráját. Vas József és Schmiidl is elragadtatással írnak róla. Schmiidl szerint a jégcsukrok, rojtok, függönyök oly nagy számmal függenek le, mintha egyetlen tömött szövetet látnánk szemünk előtt, s mindezek a ezifraságok szorosban egymáshoz kapcsolódott jégkristályokból állanak, oly szépen képződve, hogy jégeztanilag (goniometrica) meghatározhatók voltak: ezek t. i. a hatszögű rendszer kettős jegezei (Es sind Zwillingkrystalle des hexagonalen Systems). A varázshatás mindent feljüllhalad, mit valaha barlang gyakorolt rá. Én e csarnokot zuzmaracsarnoknak neveztem.

Azonban itt még nem végződik minden. A csarnokon végig menvén, a szépségnek új hazája nyílt meg szemünk előtt. Déli irányban jégbe vágott lépcsőkön, vagy ha úgy tetszik: megfagyott vizesen, mintegy másfél öllel mélyebben, egy harmadik terembe jutottunk. A terem kerek, talaja jéges, de nem sima, hanem dombos, boltozata fejtér szintű, szabályos íves s aránylag igen magas: 15—20 öl, területe a három közt legkisebb. Mintha csak valamely historiai múzeumba léptem volna be, oly forma hatást idéztek elé lelkemben a harmadik terem-

ben fennálló jégstalagmiták: oly szépek, oly tiszta fejérek egyről egyig s anynyira megközelítik az emberi alakot magasságban és szélességben: némelyiknek mintha keze, lába lenne, másiknak mintha feje is látszanék. Egyik nagyobb jégszobor egy fátyolozott hölgyalakot anynyira, oly esalódásig utánoz, hogy fáklyafénynél a főnek körrajzát és a lefüggő hajfürtöket is látni véli az ember keresztül a fátyolon. Egyébaránt a jégstalagmiták teteje tölcésés, belsejük üres. Ha belőlől világitják, a bővölő hatás még nagyobb, mert ekkor látható, hogy e szobrok sem egyszerű, sima jégtömegek, hanem kicsiny jégkristályból alakult nagyobb jégtetek. Én és utitársaim 75 jégszobrot számláltunk meg. A jégszobrok közt csepegökuttra is találtunk, melynek vizéből néhányan ittak is. A vidék lakói sok, darabokba vágott, jeget szoktak innen kihordani, hogy jeges vizet ihassanak, mi is ittunk ilyen vizet. Mint az első nagy teremből egy, a harmadik teremből is van az oldalfal mellett két mélyedés; azt azonban egyik teremről se lehet állítani, mit Szirtfi ur a Természetbarátban ír mindennik teremről, hogy t. i. a talaj jege a szikla oldalfalát kereken sehol nem éri, hanem mindenütt lenne egy fél öl magas üreg. Az első teremből csupán egy ily mélyedés van; a harmadikban kettőt láttunk. A talaj szélén magam is több helyen jártam. A harmadik terem mélyedéseibe nem volt kedve egyikünknek is leereszkedni, csupán egy két jégdarabot löktünk be, melyek csak hamar vízbe loccsantak. Állítólag e mélyedéseken foly le a jégbarlang vize mintegy 600 öl hosszú esatornán s mintegy 250 öllel mélyebben kiömlik egy Porta Juonelli Juon (Juonelli János kapuja) nevű barlangba, honnan rövid pályafutás után az Aranyos ott folyó ágába szakad. A jégbarlangtól e patak kiömlése helyéig hány ismeretlen barlang és üreg képződhetett! Tovább nem mehetvén, visszaindultunk.

A lejáró dolina közelében a hegyélen felkerestem a második terem nyílásának tetejét. Alig másfél öl átmérőjű. Egy bevetett fadarab, oly nagyságn, melyet az első terem oldalán nyíló mélységbe löktünk, 7 másodperc alatt ért a talajra, mialatt közel 40 ölet esett, miután a második terem teteje fenébb és talaja lenébb esik a lejáró Dolina tetejénél és aljánál, mely pedig 32 öl mély.

Hogy a skerisorai jégbarlang is mészkőben jön elé, az kétségtelen: azonban a szorosabb meghatározást kénytelen vagyok másokra bízni.

A hőmérő (július 24-én 1862-ben) Réaumur szerint mindenik teremben + 2 fokot mutatott. E szerint a barlang léghőmérsékéből a felőlől leépegező víznek oly nagy mennyiségben jégedését talajon és boltozaton ki nem magyarázhatjuk, de igen is érthetjük akkor, ha számításba vesszük az erős léghuzamot is, melyet az említett mélyedések, a lejáró dolina és a második terem nyílása a szabadba, mint természetes kéményen eszközölnek.

Mindezek után ki merem nyilatkoztatni azt a véleményemet, hogy hazánkban az aggetleki barlang után, mely bizonynyal nagyobb, változatosabb, legszebb barlangunk a skerisorai, sőt a maga nemében ritkítja párját; a sziliczei és deményfalvi jégbarlangok, mint a leírásokból ítélhetek, semmi esetre nem versenyeznek vele; de alkalmasint az Ötscherhöhle sem Alsó-Ausztriában. Fekvése magas, vidéke vadregényes, dolinája nagy és mély, termei nagyok, szépek s mindennemű képződésekben talajon és boltozaton gazdagok. Vajha nagyobb gondozás alá vennék, vajha az Aranyos mellett készülőben levő utat mielőbb közelibe vinnék, s így kevesebb fáradsággal lehetne meglátogatni, vajha felolvasásom figyelmet ébresztve, akadnának utánam hivatottabb ismertetőik!

Kolozsvár, dec. 10-én, 1862.

Nagy Lajos.